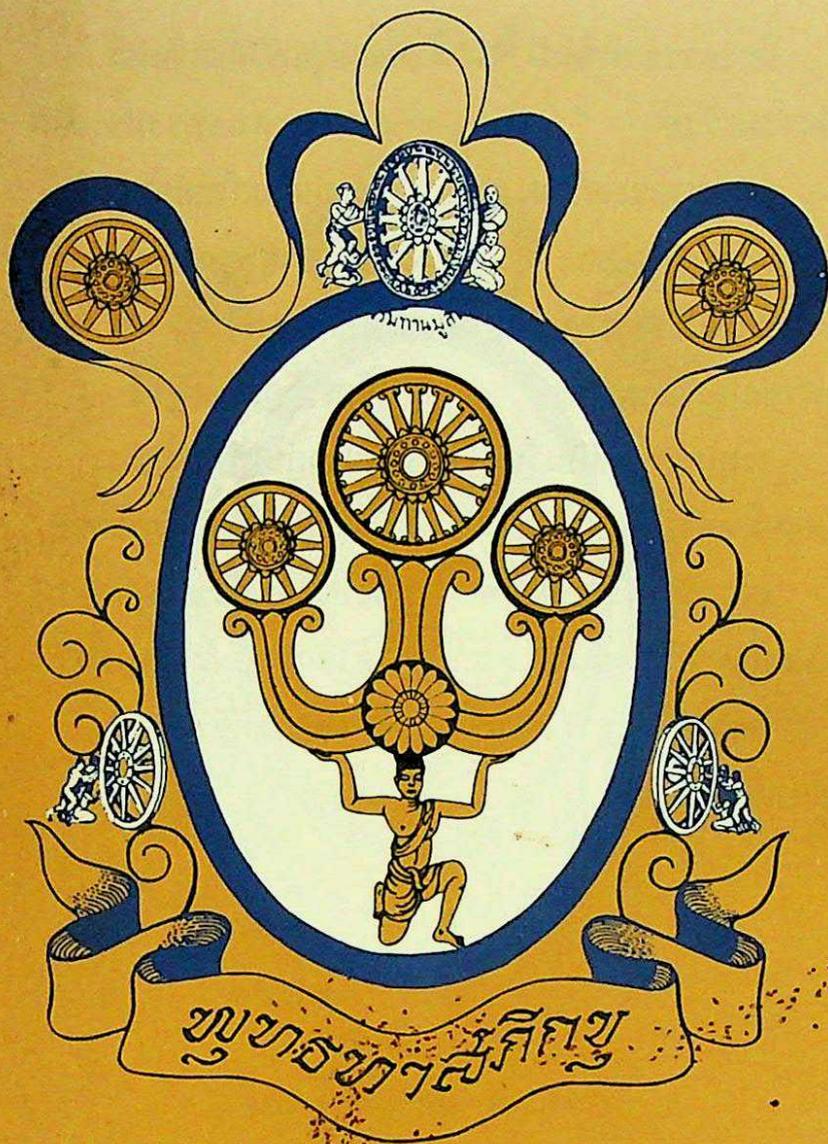

ธรรมศาสตร์
ในการหม่ากิเลสมารอันดับแรก

[ชุดหม่นล่อ อันดับ ๗๓]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุ่นทั่วทั้งธาษตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ๗
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปน้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบริ
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สู่เครัจฉาน ๗
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ๗
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาษตรี ๗

พ.ท.

๒๕๒๓

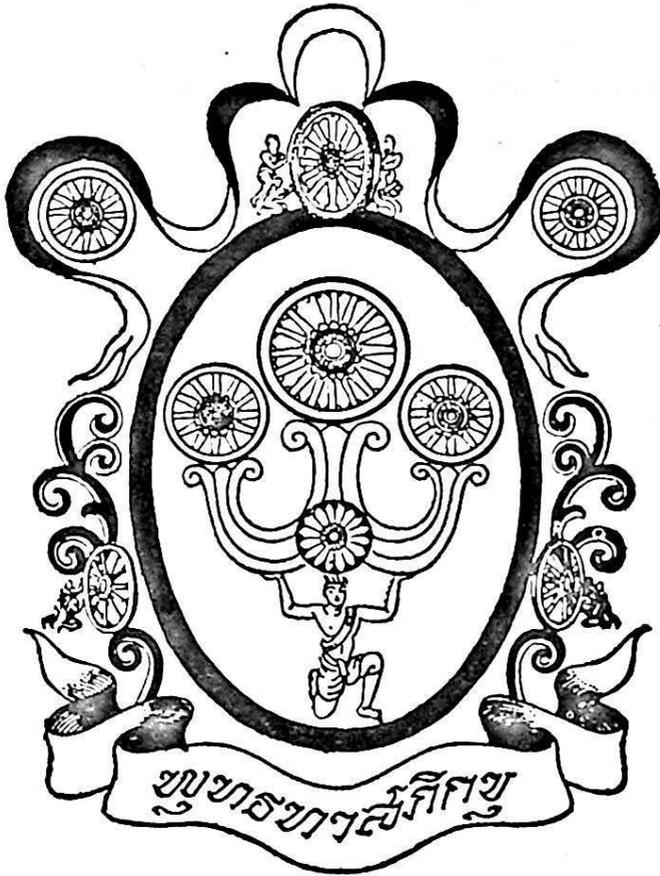
พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิมพ์

259/142 ซอยพิบูลย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนง คลองเตย กรุงเทพฯ 10110

โทร. 392-0146 แฟกซ์: 381-0238

ธรรมศาสตร์ ในการหม่ากิเลสฆารอันดับแรก

[ชุดหม่นล่อ อันดับ ๗๓]

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๕,๐๐๐ เล่ม

ธรรมศาสตร์

ในการฆ่ากิเลส مراتดับแรก

นักศึกษา ผู้บวชเพื่อโอกาสศึกษาเป็นพิเศษทั้งหลาย,
การบรรยาย เรื่อง ธรรมศาสตร์เพื่อโลกปัจจุบัน
เป็นครั้งที่ 11 นี้ คงจะกล่าวโดยหัวข้อย่อว่า ธรรมศาสตร์ใน
การฆ่ากิเลส مراتดับแรก.

ขอให้ทบทวนถึงการบรรยายในครั้งที่แล้วมา ได้กล่าวถึง
การใช้ธรรมศาสตร์ ในการปิดบทยดับแรก แล้วก็ในการ
เปิดสวรรค์ดับแรก; แล้ววันนี้ก็มาถึง การใช้ธรรมศาสตร์
ในการฆ่ากิเลส مراتดับแรก ซึ่งล้วนแต่หมายถึงการใช้ธรรม
ศาสตร์ เพื่อโลกปัจจุบันกันทั้งนี้ และเดี๋ยวนี้ทั้งนั้น ยังไม่ได้พูด
ถึงเรื่องต่อตายแล้ว ขอให้แยกออกจากกัน จากเรื่องที่เขาพูดกัน
สำหรับต่อตายแล้ว.

เรื่องที่นี่เดี๋ยวนี้ มันเป็นปัญหาเฉพาะหน้า, เราอ่อนอยู่ด้วยไฟนรก ที่นี่และเดี๋ยวนี้ ดังนั้นก็ต้องจัดการกับไฟชนิดนี้ก่อน, ถึงสวรรค์ก็เหมือนกัน จะมีประโยชน์กับเราได้ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ก็ต้องจัดการกันที่นี่และเดี๋ยวนี้. นี่เรื่องขำกิลีสมาท ก็อย่างเดียวกันอีก เพราะมันกำลังรบกวน หรือรังควาญ หรือล้างผลาญอะไรกันอยู่ ที่นี่และเดี๋ยวนี้. ขอให้ตั้งใจศึกษา เรื่องอันเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่ามาร.

มาร ผู้ทำให้ตาย

สำหรับคำว่ามารก็มีหลายระดับ แล้วแต่ความรู้สึกรู้ใจของคน ซึ่งจะเกิดตามคำแนะนำสั่งสอน ที่มีอยู่หลาย ๆ ระดับนั่นเอง.

คำว่ามารของพวกลูกเด็ก ๆ หมายถึงอะไร? คุณก็เคยเป็นลูกเด็ก ๆ มาแล้วทั้งนั้น เคยหมายถึงอะไร สำหรับคำว่ายักษ์ หรือมาร หรืออะไรทำนองนี้ บางทีมันจะเป็นรูปปั้น ตามประติมากรรมก็ได้.

สำหรับชาวบ้านทั่วไป คำว่ามารของเขา ก็ไม่ค่อยดีกว่าลูกเด็ก ๆ เท่าไรกันนัก; แต่สำหรับพุทธบริษัทแล้ว ก็ไม่ควรจะ

เป็นอย่างนั้น เพราะพุทธบริษัทจะต้องมีหู ตา สว่างตามสมควร
 สมกับคำที่ว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน. พระสาวก
 ทั้งหลายของท่าน ก็เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ฉะนั้นต้องรู้จักสิ่ง
 ต่างๆถูกต้องตามที่เป็นจริง หรือตามที่พระพุทธเจ้า ท่านได้ตรัส
 ไว้อย่างไร.

คำว่ามาร ตามตัวหนังสือก็แปลว่า ผู้ที่ทำให้ตาย. นี่ทำ
 อะไรให้ตาย? มันก็มีอยู่สองความหมาย คือภาษาคนกับภาษา
 ธรรม, ถ้าภาษาคน ก็ทำคนให้ตายโดยร่างกาย แต่ภาษาธรรม ก็
 ทำคนให้ตายโดยจิตใจ.

ตายโดยร่างกายกับตายโดยจิตใจ สองคำนี้ดูให้ดี ๆ มัน
 ต่างกันอย่างไร? ตายโดยจิตใจ มันตายได้โดยที่ร่างกายยังไม่
 ต้องตาย, ตายโดยร่างกาย แต่จิตใจมันไม่ตาย คือมันไม่ได้เสีย
 หายอย่างไร อย่างนี้ก็มิได้ ฉะนั้นตายโดยร่างกายมันก็ไม่ค่อยจะ
 มีความหมายอะไร. มารผู้ทำให้ตายนั่น ก็ผู้ทำความดีให้ตาย
 หรือว่าทำมนุษย์โดยทางจิตใจให้มันตาย.

ในหนังสือชั้นหลัง ได้มีการแบ่งมารนี้ออกเป็น 5 ชนิด
 ก็น่าจะฟังดู:

(๑) กิเลสมาร กิเลสนั้นเป็นมาร.

(๒) ขันธมาร ขันธคือร่างกายนี้เป็นมาร เพราะมันไม่ค่อยจะได้ใจ มันเป็นอุปสรรค.

(๓) มัจจุมาร ความตายเป็นมาร ถ้าความตายมาถึง มันก็เลิกกัน ไม่ได้ทำความดี.

(๔) เทวปุตตมาร นี้พวกเทวบุตรเป็นมาร เทวดาเป็นมาร. เทวดานี้หมายถึงอะไร ค่อยศึกษากันต่อไป ทำไมมาเป็นมารได้.

(๕) อภิสังขารมาร มารคือกรรมที่ปรุงแต่ง หรือการปรุงแต่งที่มันเป็นไปเสียอีกทางหนึ่ง ไม่เป็นไปตามที่เราต้องการ.

ในทั้ง ๕ ชนิดนี้ อันไหนสำคัญกว่าเพื่อน หรือเป็นต้นตอ? ก็พอจะมองเห็นกันได้ทุกคน ว่ากิเลสมารที่เอ๋ยถึงที่แรกนั้นแหละ มันเป็นมารที่แท้จริง หรือเป็นต้นตอของทั้งหมด. นี้เราก็สนใจที่จะจัดการกับ กิเลสมาร ก็จะพอแล้ว, ถ้าหมดกิเลสมารอย่างเดียวแล้ว อื่น ๆ ก็จะไม่ปรากฏเป็นมารขึ้นมาได้ เพราะมันเป็นเพียงหางของกิเลส หรือมันคลอตอออกไปจากกิเลส. พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสมุ่งหมายถึง สิ่งที่เรียกว่ากิเลสเป็นมาร, กิเลสเกิดเป็นมาร คือทำคนให้ตายโดยวิญญูณ หรือว่าทำลายความดีของคนได้อย่างไร ก็ดูต่อไป.

เมื่อพูดถึงกิเลส ก็ขอให้นึกถึงคำว่า โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นคำที่ดาษต้นในการกล่าว แล้วก็ชินหูกันที่สุด เรียกในภาษาไทยสั้นๆ ว่า โลภ โกรธ หลง. โลภ โกรธ หลงนี้มันออกมาจากต้นตอเดียวกันคืออวิชชา ออกมาเป็น ๓ ตัว โลภ โกรธ หลง; แล้ว ๓ ตัวนี้มันคลอดตัวเล็กๆออกมาอีกมาก เรียกว่าอยู่ในเครื่องของมัน ตามเหตุการณ์ตามสถานการณ์ปลีกย่อย มันจะแบ่งแยกตัวแม่มันออกมาเป็นตัวเล็กๆ อย่างนั้นอย่างนี้อีกมาก ซึ่งจะเรียกกันว่าอุปกิเลส. กิเลสโดยตรงที่เป็นแม่มันคือ โลภ โกรธ หลง และอุปกิเลสลูกของมันออกมา จะเรียกว่าบริวารก็ได้ บริวารของมารก็ได้.

อุปกิเลส เครื่องเสร์้าหมองใจ

ในวันนี้ก็จะได้พูดกันถึงอุปกิเลส เพื่อว่ามันจะเห็นได้ง่ายได้ชัด และครบถ้วนดี.

อภิขณาวิสมโลภะ

มารตัวที่หนึ่ง ที่รบกวนหรือทำลายอยู่ก็เรียกว่า อภิขณา-

วิสมโลภะ อภิชฌาวิสมะโลภะ มันมีคำว่าโลภะติดอยู่แล้ว ก็เห็นได้ว่ามาจากโลภะ. คำนี้แปลว่า โลกไม่สมมาเสมอ ด้วยความเพ่งเล็ง คือความโลภที่แวงไปแวงมา ข้างนั้นที่ข้างโน้นที่แล้วแต่การเพ่งเล็ง มันจะเพ่งเล็งไปที่อะไร.

วันหนึ่งเราก็มีการเพ่งเล็งหลายอย่าง แล้วก็โลกอย่างนั้น โลกอย่างนี้ โลกอย่างนั้น, นี้เรียกว่ามันไม่สมมาเสมอ เพราะมันมากไปด้วยอารมณ์สำหรับที่จะโลก. ต้องเรียนรู้สิ่งนี้จากในใจของตนเอง แล้วก็จากสิ่งที่ได้ผ่านมาแล้ว หรือกำลังเกิดอยู่จริง ๆ จึงจะรู้จัก; จำหรือจดไว้นี้ มันก็เพียงกันลืมนั่นแหละ ยังไม่รู้จักตัวจริงของมันได้ ต้องไปมองดูจากจิตใจ ให้รู้จักทันควัน ทุกคราวที่มันได้เกิดขึ้น. ถ้ามันเกิดขึ้นแล้ว มันก็ต้องร้อน ร้อนใจเป็นอย่างน้อย แล้วก็ค่อยลุลกลามไปถึงความเสียหายอย่างอื่น ๆ, ความสงบหรือความสะอาดสว่างอะไรของจิตใจ มันก็เสียไปทันที; นี้เรียกว่ามาร.

โทสะ โกรธะ อุปนาหะ

อีกกลุ่มหนึ่ง ก็มาเป็นลูกหลานของความโกรธ: โทสะ คิดประทุษร้าย, โกรธะ ความโกรธหัวฟัดหัวเหวียง, อุปนาหะ

ความผูกอาฆาตไว้.

นี่สามตัวนี้จะรบกวนอย่างไร เพียงไร? คุณก็ไปดูจากตัวจริงเหมือนกัน โทสะคิดประทุษร้าย ก็เป็นเหตุให้ลงมือกระทำการประทุษร้าย, โกรธนี่มันโกรธอย่างที่รู้สึกโกรธอยู่ มันต่างกับที่คิดว่าคิดประทุษร้าย ในความหมายที่ผิดกันอยู่ ดูให้ดี, แล้วอุปนาหะนั้นก็ผูกโกรธไว้ มันก็ไม่ใช่ตัวความโกรธโดยตรง. สามอย่างนี้ไม่เหมือนกัน แต่มันเนื่องกัน ประทุษร้ายแล้วมีเรื่องก็โกรธ, โกรธแล้วก็ผูกโกรธ ที่เรียกว่าความอาฆาตคิดจะแก้แค้น นี่เป็นความผูกโกรธ มันก็อยู่ยาวนานกว่าความโกรธ หรือเพียงแต่ความคิดประทุษร้าย; นี้ ระวังอุปนาหะ ความหงุดหงิดอยู่ด้วยความโกรธ.

โกรธใคร? มันก็โกรธศัตรู กระทั่งว่าโกรธสิ่งต่างๆ หรือบุคคลที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของตน แม้แต่สิ่งของวัตถุที่มันไม่ค่อยมีจิตวิญญานอะไร คนก็โกรธได้ พอมันโง่ขึ้นมา.

ความโกรธนี้จะต้องมาจากความอยากหรือความโลภ; ถ้าเราไม่ได้อยาก ไม่ต้องการอะไรอยู่อย่างหนึ่งเป็นเดิมพันว่าอย่างนี้ดีกว่า แล้วมันโกรธไม่ได้. ไปคิดดูเถอะที่เราจะโกรธนั้น เพราะมันไม่ได้อย่างใจ ไม่ได้อย่างใจเพราะมันไปอยากอะไรอยู่;

ถ้าไม่มีอยากตัวนั้นแล้ว มันก็โกรธไม่ได้.

การที่จะตัดความโกรธนี้ มันต้องเล็งไปถึงต้นเหตุที่ทำให้อยาก แล้วก็ไปแก้ไขกันที่นั่น มันง่ายกว่าที่จะมาดับลงไปที่ตัวความโกรธ. จะแก้ไขให้แนบเนียน ให้ลึกซึ้ง ให้สิ้นรากสิ้นเหง้า ก็ต้องไปดูที่เรื่องที่เป็นเหตุให้โกรธ, มันก็จะพบความอยาก ความต้องการ แล้วก็ไม่ได้อย่างที่ต้องการ มันก็โกรธ กระทั่งผูกโกรธไว้ แล้วคิดทำลายผู้อื่นเสีย; มีมูลมาจากความต้องการด้วย อวิชา.

มักกะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ

ที่นี้ก็มาถึงอุปกิเลส หรือลูกของมารอีกกลุ่มหนึ่ง มักกะ แปลว่าลบหลู่คุณท่าน, ปลาสะ(ปะลาสะ) แปลว่า ตีเสมอ, อิสสา ก็ริษยา ไม่อยากให้ใครได้ดี, มัจฉริยะ ก็ตระหนี่หวงแหน; นี่มันเป็นกลุ่มหนึ่งเหมือนกัน มีอยู่ ๔ ตัว.

มักกะ ลบหลู่คุณท่าน นี่มันเล็งถึงไม่กตัญญู แล้วแก้ตัวให้ตัวเอง, แล้วก็ต้องลบหลู่ พุดลบหลู่ แสดงอาการลบหลู่ อย่าให้มันมีบุญมีคุณ มันเป็นเหตุให้ไม่กตัญญูเป็นผลเกิดขึ้นมา. คำว่าลบหลู่ก็ยังมีความหมายกว้าง คือทำไปโดยรู้สีกตัวก็มี, โดยโง่

เขลา โดยเปลอโดยลิมอะไรก็มี, มันก็อยู่ในรูปการลบลหู่ เหมือนกัน คือมันลบลให้เลื่อนไปเสีย. ก็ต้องตั้งหน้าสำรวมระวัง กันให้ดีๆ อย่าให้เกิดมีอาการลบลหู่ หรือการเหยียบย่ำ หรือละเลยบุญคุณของผู้อื่น. ถ้ามันไปทำอย่างคิดทำลายล้าง ก็เป็นเรื่องอิจฉาริชยาไป แต่เดี๋ยวนี้มันแค่ลบลหู่ *ไม่อยากจะให้คุณของผู้มีคุณนั้นปรากฏออกมา.*

ที่นี้ที่เรียกว่าปลาสะ นี่มันตีเสมอ หมายความว่าไม่อยากจะเร็วกว่าใคร ทั้งที่ตัวมันก็เร็วกว่า, ถ้าว่าตามทีจริง มันต้องมีการเร็วกว่า มันจึงจะมีการตีเสมอได้; นี่ก็ต้องพูดไว้สำหรับคนที่มึบมด้อย. ดูให้ดีเถอะ มันจะมีแก่เราอย่างไร เมื่อไรเพียงไร? แม้ว่าเขาจะอยู่ในสถานะที่สูงลิบ ยากที่จะตีเสมอได้ มันก็อดไม่ได้เพราะกิเลสตัวนี้.

อิจฉา กิริชยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำความฉิบหายให้แก่สังคมมากที่สุด ไม่อยากให้ผู้อื่นได้ดี มันก็เลวเหมือนการทำลาย. โลกนี้ปัจจุบันนี้ทั้งหมดอันเป็นโลกมหาศาลนี้ กำลังมีวิกฤตการณ์อยู่ตลอดเวลา เพราะความริชยา, ฝ่ายโน้นก็ไม่อยากให้ฝ่ายนี้ได้ดี ฝ่ายนี้ก็อยากให้ฝ่ายโน้นได้ดี ก็มีแผนการณ์อันใหญ่หลวงที่จะทำลายกัน เพราะอำนาจของความริชยา. นี่ส่วนตัวบุคคลน้อยๆ

ก็เหมือนกัน แม้แต่เด็กเล็กๆก็เหมือนกัน ที่มันริษยา มันทำอะไรก็คิดดู มันก็คิดทำลาย, ทำลายด้วยกายก็มี ด้วยวาจาก็มี หรือคิดอยู่ในใจก็มี.

มัจฉริยะ หวงแหน สิ่งที่จะควรจะให้ปันก็ไม่ให้ปัน ก็เนื่องมาจากว่า ตัวจะดีกว่าผู้อื่นไว้เรื่อย ฉะนั้นอะไรที่ดีๆหรือที่มีประโยชน์ แม้แต่วัตถุมันก็หวง กีดกันไม่ให้ผู้อื่นมีทางที่จะดีหรือสูงขึ้นมาทันตัวเอง. นี่เป็นมารทำลายให้คนนั้นมันเลวลงไป หรือสูญเสียความดีที่จะควรจะได้ลงไป; แต่คนนั้นก็รู้สึก กลับเห็นเป็นสิ่งที่ควรทำไปเสียอีก จึงได้กระทำอยู่. ฉะนั้นมารมันก็ทำลายอยู่ โดยที่ผู้นั้นก็ไม่เห็นว่าเป็นมาร ไม่รู้สึกตัว.

มายา สาไถยะ ถัมภะ สารัมภะ

กลุ่มต่อไปก็มี มายา เป็นเจ้ามารยาหลอกลวง, สาไถยะ ก็ไอ้อวด, ถัมภะ ก็หัวดี้อ, สารัมภะ ก็บิดพลิ้ว.

มายา เกือบไม่ต้องอธิบายแล้ว ที่เราเรียกกันว่าเจ้ามายาก็หมายถึงมีปากมีใจอะไรไม่ตรงกัน มีการกระทำกับใจไม่ตรงกันนี้เรียกว่ามายา ถึงกับเป็นโรคชนิดหนึ่งไปก็มี. การมีมายานี้บางทีก็เป็นเจตนาที่จะเอาประโยชน์, แต่แม้ว่าจะมีเจตนา

อย่างไรก็ตามใจเถอะ มันเป็นการทำลายทั้งนั้นแหละ แม้จะไม่เกี่ยวกับการได้ประโยชน์เสียประโยชน์อย่างภายนอก มันก็ทำลายภายใน ให้เป็นเหมือนกับว่าเป็นผีเลย เป็นปีศาจชนิดหนึ่งไปเลย; อย่าไปทำเล่นกับสิ่งที่เรียกว่ามายา.

สาไถยะ มันอวด, มีทางที่จะอวดได้หลายอย่าง โดยมากก็อวดกันด้วยวาจา สิ่งที่เราเรียกว่าไม้ หรือว่าอะไรก็ตามใจรวมอยู่ในคำว่าไอ้อวดทั้งนั้น; นั่นก็หมายถึงไม่มีดีที่จะอวดแล้ว มันจึงเกิดเป็นไอ้อวดขึ้นมา. นี่ถ้าปัญหาว่ามันมีอยู่ว่า มันมีดีที่จะอวดละ ถ้าอวดออกไปมันเป็นอย่างไร? มันก็ต้องดูว่าเจตนาอะไร ถ้ามันเจตนาจะอวดมันก็เป็นไอ้อวด แม้จะมีดีมันก็ไอ้อวดอยู่นั้นแหละ, แต่ถ้ามีดีแล้วไม่ได้มีกิเลสที่จะไอ้อวด ก็พูดไปตามตรงนี้มันก็เป็นการแนะนำสั่งสอน.

จะนั้นระวังคำพูด ที่มันจะเป็นการไอ้อวดหรือไม่ไอ้อวด แม้ว่าเรารู้จริงพูดถูก ทำไปด้วยเจตนาจะอวด มันก็เป็นกิเลส, ทำไปด้วยเจตนาบริสุทธิ์ มันก็เป็นการแบ่งปันความรู้ แนะนำสั่งสอนกันไปตามเรื่อง. ถ้ามีดีจริง ก็ระวังที่จะแจกจ่ายความดีอย่าให้เป็นการไอ้อวด เพราะว่าใครๆก็เกลียด; ถ้าทำไปในลักษณะที่อวดแล้ว แม้จะมีดีจริงๆ จะอวดมันอวดมี อวดวิชา

ความรู้อะไร ใครๆก็เกลียด บางทีสุนัขก็จะเกลียด คุณไปสังเกต
เอาเอง.

ถัมกะ หัวคือ, คงจะรู้จักกันดีมาตั้งแต่เล็ก เคยคือบิดา
มารดา คือครูบาอาจารย์ คืออะไรต่างๆ กระทั่งเดี๋ยวนี้มันก็ยังคือ
ที่ละเอียดที่ลึกซึ้งลงไป. ในที่สุดมาสรุปอยู่ที่ว่า มันคือต่อธรรมะ
มีหลักธรรมะปรากฏชัดอยู่อย่างนี้ ต้องปฏิบัติอย่างนี้ ตามที่
พระพุทธเจ้าท่านสอน มันก็คือ. ฉะนั้นพระณาก็ยังคือต่อ
พระพุทธเจ้า โดยรู้สึกตัวบ้าง โดยไม่รู้สึกตัวบ้าง.

สารัมกะนี่คอยบิดพลิ้ว เขาแปลว่า*แข่งดี* แปลว่าอย่าง
อื่นกันก็มี; แต่ผมพิจารณาดูแล้ว ก็อยากจะแปลคำนี้ว่าบิดพลิ้ว
รู้ยู่ว่าถูกต้องอย่างนี้ ก็ยังบิดพลิ้วอยู่ คือแก้ตัวของกิเลส
นั่นแหละ เรียกว่าสารัมกะ. การแก้ตัวแล้วก็ต้องเป็นของ
กิเลสทั้งนั้น ถ้าเป็นการเปิดเผยความจริงอะไรต่าง ๆ นั้น มันไม่
ใช่กิเลส; ถ้าใช้คำว่าแก้ตัวแล้วก็ มันก็ต้องเป็นเรื่องของกิเลส
มันมีความบิดพลิ้ว คือเอาตัวรอด หรือบิดพลิ้วที่จะไม่ทำตามที่
ควรจะทำ เพราะมันเห็นแก้ตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง, รวมถึงความ
เกล็ดไถลเสีย ไม่ยอมรับเอาสิ่งที่ควรจะทำ.

นี่มันเป็นมารทั้งนั้นแหละ ทำให้เกิดความเสียหายอย่าง

ใดอย่างหนึ่งทั้งนั้น มายาก็เป็นมาร, ไอ้อวดก็เป็นมาร, ตีอกก็เป็นมาร, บิดพลั่วก็เป็นมาร; จดไว้แต่ชื่อเพื่อกันลืมชื่อ แต่ตัวจริงต้องไปดู ที่เนื้อที่ตัวที่จิตใจของตัวเอง จึงจะรู้จักมาร. ก็ทำเสียให้มันตรง ถ้ามายาก็เลิก เลิกมายาเสีย, ไอ้อวดก็รู้จัก ละอายเสียบ้าง, ถัมกะ หัวดีก็อ่อนน้อมถ่อมตัวเสียบ้าง, สารัมกะ บิดพลั่ว ก็ยินดีที่จะเผชิญกับความถูกต้อง ความจริง ความดี คำแนะนำสั่งสอนที่หวังดี.

มานะ อติมานะ

ที่นี้มาอีกกลุ่มหนึ่ง มานะ ถือตัว, อติมานะ ดูหมิ่นเขา มานะในที่นี้ก็แปลว่า ถือตัว ไม่ใช่มานะพยายาม แข็งขันในการที่จะทำหน้าที่ อย่างนั้นก็เรียกว่ามานะได้เหมือนกัน แต่ไม่ใช่กิเลสโดยตรง. มานะที่เป็นกิเลสโดยตรงนี้ มันคือถือตัว คือจัดตัวเองไว้อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อยึดมั่นถือมั่นในความเป็นอย่างนั้น สำหรับจะเอาไปวัดหรือพัดกันกับผู้อื่น ว่าเราดีกว่าเขา หรือว่าเราพอเสมอกันเป็นอย่างน้อย หรือว่าเราเร็วกว่าเขา ก็คิดจะทำลายเขา; นี้มานะที่เป็นกิเลสมาด้วยกันกับคำว่ามานะทิจู ทิจู คือมานะถือตัว.

มานะที่จะไม่ถือว่าเป็นกิเลส หรือถ้าเป็นกิเลสก็เป็นกิเลสอย่างดี ที่ทำให้คนรอดตัวได้ เช่น เห็นว่าเขาบรรลुพระอรหัตตอรหนต์ได้ เราก็ควรจะบรรลुได้เหมือนกัน; นี่ก็มีความมานะพยายามจะให้บรรลุพระอรหนต์เหมือนเขา อย่างนี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่รวมอยู่ในนี้ ไม่รวมอยู่ในคำว่ากิเลสในที่นี้.

ที่เรียกว่ากิเลสอย่างดีนั้น คุณอาจจะไม่เข้าใจ มันเป็นคำที่เข้าใจยาก; คนเราทำดีก็ทำด้วยกิเลสชนิดละเอียด เพราะมันอยากดี กิเลสอย่างนั้นเราจะไม่ถือว่าเป็นมาร. กิเลสที่มีตัวตนเป็นไปในทางดี รักไปในทางดี พยายามขวนขวายไปในทางดี ทำดีเรื่อยไป; กว่าที่รู้ว่าความดีมันก็เท่านั้นเอง มันก็จะปล่อยความดี ไปสู่ความหลุดพ้น ที่แรกมันตั้งต้นด้วยกิเลสชนิดดี. ฉะนั้นเรื่องมานะนี้ก็ระวังให้ดี ถ้ารู้จักใช้ก็เป็นประโยชน์ ถ้าเข้าใจผิดมันก็เป็นกิเลส แล้วก็ทำลายผู้นั้นได้เหมือนกัน.

อติมานะ ดูหมิ่นเขา, ไม่ต้องอธิบายหรอก ใครๆก็เกลียดคนน่าหน้า คนที่ดูหมิ่นผู้อื่น; เมื่อรูกล้ำเข้าไป เดียวก็จะได้พบกันเข้ากับสิ่งต่อต้าน ที่ทำให้ตัวตายก็ได้ มันจึงเป็นมารโดยตรง เห็นได้ง่ายๆ. แต่เราก็อวดดูหมิ่นกันไม่ค่อยจะได้ ใช่ไหม? นี่เพราะเรามันรักไ้มารบางตัว คือกิเลส ยังประกอบอยู่ด้วย

อวิชชา แล้วมันก็ทำไปอย่างนั้นแหละ นี่มันก็รักมารตัวนั้น.

มทะ ปมาทะ

หมวดสุดท้ายมีชื่อว่า มทะ(มะทะ)ก็มัวเมา, ปมาทะ (ปะมาทะ)ก็ประมาทหรือเลินเล่อ.

มทะแปลว่าเมาเมาเหล้าเมาอะไรก็อยู่ในคำนี้ทั้งนั้นแหละ, แต่เดี๋ยวนี้มัน เรื่องทางจิตใจ มันก็เมาทางจิตใจ คือทางนามธรรม. ที่เขาอธิบายกันโดยทั่วไปก็ว่า เมาเรื่องอายุ ว่าเรายังเด็กอยู่ ยังหนุ่มอยู่ ยังไม่ตายหรอก ฉะนั้นเอากันอย่างสนุกสนานไปก่อน, หรือว่า เมาในความสบายคืออยู่นี้ ยังไม่เจ็บไม่ไข้อะไร ก็เมา; แต่ที่มันอันตรายมากที่สุด ก็เมาในเหยื่อของกิเลส ถ้าไม่เมาในเหยื่อของกิเลสแล้ว ก็จะไม่เมาอย่างอื่นหมด.

นี่ก็ให้ระวังความเอร็ดอร่อย สนุกสนาน สวยงาม ที่เป็นที่ตั้งแห่งความเมา; ความเมานี้มีอัสสาทะหรือมีเสน่ห์มาก ตัวสิ่งที่จะทำให้เมาก็ดี ตัวความเมานั้นก็ดี มันมีอัสสาทะ เสน่ห์หรือความอร่อย มันมีมาก. อย่างคนกินเหล้าเข้าไปเพราะว่ามันสบายบอกไม่ถูก มันก็เป็นมารอย่างไม่รู้สีกตัวเท่านั้นเอง คนจึงไปชอบความเมา นับตั้งแต่เมาเครื่องดองของเมา กระทั่งเมาการ

พนัน เมาผู้หญิง เมาอะไรต่าง ๆ.

อันสุดท้าย ปมาทะ ประมาท คำนี้กว้าง ที่แท้ก็คือเป็น
 บ้าทางจิตใจในระดับหนึ่ง, บ้าทางกาย หรือทางจิตชนิดที่ต้อง
 ไปส่งโรงพยาบาล อย่างนั้นไม่ใช่ปมาทะ. ที่บ้าทางวิญญาน
 ทางลึกซึ้ง ทางความคิดเห็นทางทิจู นั้นคือปมาทะ นับตั้งแต่
 ความเลินเล่อเป็นต้นไป สะเพร่าหรือเลินเล่อ.

คนสะเพร่านี้ไม่รู้สีกตัว ผมสังเกตอยู่ตลอดเวลา เดี่ยว
 ลืมนั่นเดี๋ยวลืมนี่, แม้แต่จะปิดประตูก็ไม่สนิท ไม่เรียบร้อย ปิด
 ประตูหน้าต่างก็ไม่เรียบร้อย, จะจับจะฉวยจะวางสิ่งต่าง ๆ นี้ก็
 ไม่ปลอดภัย นี่เป็นอย่างเลวที่สุด อย่างต่ำที่สุด; แล้วก็สูงขึ้น
 ถึงเรื่องขาดสติสัมปชัญญะในเรื่องที่สำคัญ กระทั่งถึงเรื่องของ
 ชีวิตทั้งหมดเลย. แต่ในที่นี้เอาเป็นตัวกิเลสเล็กๆ ที่รบกวนกัน
 อยู่เป็นประจำวัน คือความสะเพร่า ความเลินเล่อ ความไม่
 ระมัดระวังให้ดีที่สุด มันก็เป็นมาร.

ต้องฆ่ากิเลสมารชนิดนี้ ที่เป็นลูกมาร กระทั่งแม่ของมัน
 คือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นอันดับแรก ของผู้ที่จะใช้ศาสตรา
 ชนิดที่เป็นธรรมะ.

มันมีสิ่งที่จะต้องมองกันอีกทีหนึ่ง ที่ว่าฆ่าลูกของมันนี้ มัน

กลายเป็นแม่ของมันเข้าไปตามลำดับ เพราะว่าลูกนี้มันออกมาจากแม่, มันเหมือนกับรากหรือปลายที่ออกมาจากแม่ ถ้าริดรอนเข้าไปตามลำดับ เดี่ยวมันก็ถึงแม่ ถึงโคน ถึงกกของมัน; นั่นแหละคือการมาที่แบบคายลิกเข้าไปโดยปริยาย จนถึงต้นเหง้า. *กัวจัตุปกิเลส ๑๖* อย่างนี้ได้ ก็คือริดรอนความโลภ ความโกรธ ความหลง ๓ อย่างนั้น, ถ้า ๓ อย่างนั้นถูกกำจัดไป ก็หมายความว่า *มาอวิชา* รุกเข้าไปตามลำดับถึงต้นตอ ถึงสิ่งที่เรียกว่าอวิชา.

อวิชชานี้มีสองความหมาย ความหมายแรกที่เราเผชิญหน้ากันอยู่ ก็คือความไม่รู้ หรือรู้ผิด; รู้ผิดก็มีผลเท่ากับไม่รู้ หรือบางทีจะร้ายกาจยิ่งไปกว่าไม่รู้ คือทำผิดมากขึ้นไปอีก นี่ความหมายหนึ่ง. แล้วอีกความหมายหนึ่ง คือสิ่งที่เรายังรู้ไม่ได้ว่าอะไร เช่นพระเจ้าหรือว่ากฎธรรมชาตินี้ มันยังเป็นอวิชาต่อเรา เราไม่อาจจะรู้สิ่งเหล่านั้นได้. เช่นจะถามคนว่ามาจากไหน? ตอบไป มันก็ไปสุดอยู่ที่อะไรก็ไม่รู้, เอาละ ยอมรับว่ามาจากอวิชา คือความไม่รู้. แล้วก็ถามอีกที่ว่า อวิชชานั้นมาจากไหนล่ะ? มันก็มาจากอวิชา คือสิ่งๆหนึ่งซึ่งเรายังไม่อาจจะรู้ ซึ่งเป็นต้นตอที่สุด.

อวิชาษาที่เกี่ยวข้องกันอยู่ทุกวันนี้ คือความโง่ ความไม่รู้ ไม่รู้ตามที่เป็นจริง. นีระวังให้ตี มันก็มาจากสิ่งที่เราไม่รู้ว่าจะอะไร ฉะนั้นอย่าไปรู้มันเลย รู้แต่เพียงว่าโง่หรือไม่รู้ ที่นี้เดี๋ยวนี้ จะต้องรู้ รู้จัก เพราะนี่มันเป็นบ่อเกิดแห่งกิเลสทั้งหลาย.

ที่เกิดของกิเลส

นี่ตั้งปัญหาถามว่า กิเลสมันเกิดที่ไหน? คุณอาจจะไม่เคยได้ฟังก็ได้ เพราะว่าไม่เคยเล่าเรียนธรรมะมากมายมาก่อน. กิเลสมันตั้งต้นที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในเมื่อมันมีข้างนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณฺ์เข้ามา. มันมีความสัมพันธ์กันทั้งสองฝ่าย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้อยู่ข้างใน คือในตัว, แล้วรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณฺ์ เขาเรียกว่าอยู่ข้างนอก คือมันนอกไปจากตา นอกไปจากหู คือมันอยู่ข้างนอก ที่มันจะเข้ามาหาข้างใน ให้เกิดเป็นคู่ถึง ๖ คู่, ตาคู่กับรูป, หูคู่กับเสียง, จมูกคู่กับกลิ่น, ลิ้นคู่กับรส นี่เป็นต้น เป็นคู่ๆ.

เมื่อไรของคู่นี้ถึงกันเข้า ด้วยเหตุใดก็ตาม มันจะเกิด

ความรู้สึกขั้นที่นั่น เช่นรูปมากระทบตา ก็เกิดการเห็นทางตา
 รู้สึกทางตา ก็เรียกว่าวิญญาณทางตามันเกิดขึ้น; เมื่อยังไม่มี การ
 เห็นรูป วิญญาณทางตาก็ยังไม่เกิด, เมื่อยังไม่ได้ยินเสียง
 วิญญาณทางหูยังไม่ได้เกิด. มันเกิดอยู่อย่างที่ไม่เป็นอะไร
 เขาเรียกว่าวิญญาณธาตุเฉย ๆ เป็นธาตุรู้ธาตุวิญญาณเฉย ๆ
 พอตาไปกระทบรูปก็เกิดวิญญาณธาตุทางตา ทำงานขึ้นมาตาม
 หน้าที่ เราเรียกว่าจักขุวิญญาณ, ถ้าทางหูก็เรียกว่าโสตวิญญาณ,
 จมูกก็เรียกว่าฆานวิญญาณ, ทางลิ้นเรียกว่าชีวหาวิญญาณ,
 ทางกายก็เรียกว่ากายวิญญาณ, ข้างในทางใจก็เรียกว่ามโนวิญญาณ.

วิญญาณเหล่านี้เพิ่งเกิดเมื่อได้กระทบกับคู่ของมัน ถ้า
 ไม่อย่างนั้นมันเป็นเพียงวิญญาณเฉย ๆ หรือเป็นจิตเฉย ๆ เป็น
 อะไรก็แล้วแต่จะเรียก. ถ้าเรียกกันอย่างหลักวิชาหน่อย ก็เรียก
 ว่าวิญญาณธาตุ ซึ่งมันประกอบกันอยู่กับธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ
 ธาตุลม แล้วก็ธาตุวิญญาณ ประชุมกันอยู่ในร่างกาย, เป็นสักว่า
 ธาตุ มีปัจจัยของมันเองหล่อเลี้ยง ไม่ให้ดับ มันก็มีอยู่. แต่ที่นี้มัน
 เกิดเป็นวิญญาณที่ทำหน้าที่ขึ้นมา ทางตา ทางหู ฯลฯ ได้ชื่อเป็น
 ของใหม่อันใหม่ขึ้นมา; ตอนนั้นก็ต้องระวังให้ดี ถ้ามันเกิดขึ้น
 ด้วยอำนาจความโง่ ความไม่รู้ หรืออวิชาแล้ว ก็จะทำให้เกิดกิเลส.

อวิชชาความโง่ความไม่รู้นี้ จะอุปมาก็เหมือนกับว่า มัน รออยู่ทุกหนทุกแห่ง, มีพระบาลีว่า อวิชชานี้ตกลงไปได้ในที่ทุก แห่ง ไม่ว่าเราจะไปคิด ไปนึก ไปรู้ ไปเห็น ไปที่ไหน ถ้ามันผิด เรื่องผิดวิธี มันก็มีอวิชชา คือความโง่ความไม่รู้เข้าไปผสม. ฉะนั้นเราจึงมีโอกาที่จะไม่รู้หรือโง่ ประจวบมาด้วยความโง่ เมื่อ เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ฯลฯ.

ยกตัวอย่างในทางตาต่อไปอีก ว่าตาและรูปมาถึงกันเข้า เกิดจักขุวิญญาณ คือการเห็นทางตา, นับได้เป็น ๓ อย่างแล้ว ตา รูป แล้วจักขุวิญญาณ ๓ ประการนี้ถึงกันเข้า เรียกว่าผัสสะหรือ การสัมผัส. นี่การสัมผัสนี้ มันสัมผัสด้วยอวิชชาหรือว่าด้วยอวิชชา, ถ้าในขณะที่สัมผัสนั้นมันไม่มีความรู้ที่ถูกต้อง ก็เรียกว่าสัมผัสด้วย อวิชชา เป็นอวิชชาสัมผัส นี่คือที่เกิดของกิเลสโดยตรง.

เราจะพูดว่าเราไม่รู้ เพราะเราไม่เคยเรียน มันก็ต้องว่า เป็นอวิชชา, เมื่อเราสัมผัสทางตา ในสิ่งที่เราไม่เคยรู้ไม่เคยเรียน มันก็เป็นโอกาสของอวิชชา มันมีทางที่จะคิดผิด.

สำหรับของข้างนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์นี้ เขาเรียกอย่างอุปมาว่า บ่วงมาร พญามารมีบ่วง สำหรับคล้องสัตว์; แล้วบ่วงนั้นมันก็ร้อยขึ้นด้วย รูป เสียง กลิ่น

รส โภฏฐัพพะ ๕ อย่างข้างนอกนี้ อันสวยงาม, นี้จะนับเลยไปถึงธัมมารมณฺ์ ใจข้างในด้วยก็ได้. แต่ที่มันเป็นไปตามปกติโดยมากนั้น มันอยู่ที่ รูป เสียง กลิ่น รส โภฏฐัพพะ ที่สวยงาม ที่ยั่วความเอร็ดอร่อย ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางผิวหนัง นี่คือบ่วงมาร ถ้าพูดโดยอุปมาอย่างนี้ มันก็เกิดที่บ่วงมาร, มันมาจากบ่วงมาร มากล่องเข้าแล้ว คล่องจิตใจเข้าแล้ว.

ให้รู้จักของสวยงาม เอร็ดอร่อย ไพเราะ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ให้ดี ๆ ว่านั่นแหละคือสิ่งที่เป็นบ่วงมาร; ทำให้รักให้หลงก็เป็นบ่วงมาร, ทำให้โกรธให้เกลียด ก็เป็นบ่วงมาร มี ๒ อย่างเท่านั้น. ความรัก ความพอใจ มันก็ทรمانไปอย่างหนึ่ง, ความเกลียดความกลัว มันก็ทรمانไปอีกอย่างหนึ่ง คือไม่พอใจ, เรียกอีกทีว่า ยินดีกับยินร้าย ทั้ง ๒ อย่างมันทำอันตรายทั้งนั้น คอยดูให้ดี. ยินร้ายมันทำรุนแรง มันเห็นได้ง่าย ๆ; แต่ยินดีมันทำลึกซึ้ง เราไม่รู้ลึกว่าทำอันตราย แม้ถึงขนาดที่ตกเป็นทาสของมัน ยื่นคอเข้าไปในบ่วงแล้ว มันก็ยังพอใจอยู่นั่นแหละ.

ต่อไปก็คือว่า หลังจากผัสสะด้วยวิชชาหรือโง่แล้ว มันก็มีตัณหา คือความอยากด้วยความโง่. ภาษาไทยทำความลำบากตรงที่ว่า ความอยากนี้มันกำกวม อยากด้วยความโง่ก็ได้

อยากด้วยความฉลาดก็ได้. แต่ภาษาบาลีเขาตายตัว จะเรียกว่า ตัณหา ก็เฉพาะต่อเมื่ออยากด้วยความโง่ คืออยากด้วยอวิชชา; แต่ถ้าอยากด้วยวิชา คือปัญญา ความอยากนั้นไม่เรียกว่าตัณหา เรียกว่าความประสงค์ ความปรารถนาอะไรที่มันควรกระทำไป เสียด้วยซ้ำ.

เช่น เราอยากจะบรรลุความดับทุกข์ เห็นแจ้งว่าทุกข์ เป็นอย่างไร, ประสงค์หรืออยากจะดับทุกข์ อยากจะบรรลุนิพพาน อย่างนี้ไม่เรียกว่าตัณหา; ถ้าเรียกว่าตัณหา ก็หมายความว่า เรียกเพื่ออนุโลมกัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นกำลังสำหรับจะอยาก จึงมีคำพูดว่า ละตัณหาด้วยตัณหา. เป็นคำพูดของ พระสาวกองค์หนึ่ง ไม่ใช่พระพุทธเจ้าตรัส แต่ก็มี ความหมาย สำหรับคนธรรมดา มาก เพราะคนธรรมดามันมีตัณหา อยากด้วย อวิชชาอยู่แล้ว ก็เลยใช้ตัณหานั้นแหละ เพราะมันไม่มีอันอื่น.

มันไม่มีสมบัติอื่นติดตัวมา นอกจากตัณหา คือ ความอยากด้วยอำนาจอวิชชา ก็ลองใช้ให้มันเป็นประโยชน์ คือหมุ่น เข็มไปหาที่เขาว่าดี ที่เขาว่าประเสริฐนั้นแหละ; เหมือนกับเรา เหล่าๆ กันมาบวชก็ตาม, เหล่ากันว่าจะเอานิพพานก็ตาม อย่าง นั้นมันก็ด้วยตัณหานี้ แต่เมื่อทำไปจริงๆ ทำไปถึงที่สุดแล้ว มัน

ก็ได้ผลเหมือนกัน. ที่เรียกว่า ดับตัณหาด้วยตัณหา มันก็ตัวเอง
มันดับไป ตัณหาตัวนั้นมันดับไป.

แต่ในกรณีตามปกติ ตัณหาประจำวันนี้ มันมาจากความ
โง่ เพราะถ้าฉลาดแล้วมันไม่ต้องอยากก็ได้, ไม่ต้องไปอยาก
ให้ร้อนใจทำไม เมื่อเราเห็นว่าสิ่งนี้มีประโยชน์ จำเป็นต้องมีต้อง
ใช้ เราก็กินแล้วใช้ไป อย่าให้เกิดอยากด้วยความโง่. ถ้าจะ
อยากบ้าง ก็อยากด้วยความฉลาด หรือวิชาหรือปัญญา คือ
ต้องการว่าเอามาทำไม ใช้ประโยชน์อะไร ก็ทำไป อย่างนี้ก็
มันเป็นสองอยาก; ถ้าอยากด้วยความโง่ ก็เรียกว่า ความโลภ
หรือตัณหา แล้วแต่จะเรียก, ถ้ามันต้องการด้วยเหตุผล ด้วยสติ
ปัญญาถูกต้อง อย่าไปเรียกมันว่าความโลภหรือตัณหาเลย.

แต่มีครูบาอาจารย์บางพวกบางกลุ่ม เขาก็สอนว่า ถ้ามัน
อยากแล้วก็เรียกว่าความโลภทั้งนั้น. ผมไม่เห็นด้วย จะเอาไว้
สำหรับอยากด้วยความโง่ จึงจะเรียกว่าความโลภ, ถ้าต้องการ
ด้วยสติปัญญา เราจะไม่เรียกว่าความโลภ เรียกว่าความต้องการ
ที่ดีที่ถูกต้องเป็นความปรารถนาการอธิษฐานจิตอะไรที่มันถูกต้อง.

นี่พอเกิดตัณหาเป็นกิเลสแล้ว เป็นกิเลสในขั้นแรกแล้ว
มันก็เผาแล้ว คือตัณหาที่มันทำให้เกิดกิเลสชื่อต่อไป เป็นอุปาทาน

ความยึดมั่นถือมั่นไปตามความอยากนั้น. อยากอะไรแล้วก็ยึดมั่นแหละ อยากเป็นเทวดา มันก็ยึดความเป็นเทวดา, อยากเป็นมนุษย์ที่ร่ำรวย มันก็ยึดความเป็นมนุษย์ที่ร่ำรวย, กระทั่งอยากเป็นตัวกูอย่างนั้นอย่างนี้ มันก็ยึดไอ้ตัวกู ที่เป็นอย่างนั้นอย่างนี้, กระทั่งของกูที่เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เรียกว่าอุปทาน. อย่างนี้แล้วมันเต็มรูปแล้ว ก็เลสมันเต็มรูป ที่เรียกว่า อุปาทาน ให้เกิดภพ ภพให้เกิดชาติ เกิดเป็นตัวกูที่มีความทุกข์แล้ว.

มารมันเกิดที่นี้ เกิดที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั้นถูกที่สุด; แต่ว่ามันต้องเมื่อมีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ อย่างใดอย่างหนึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัว และขณะนั้นไม่มีวิชาไม่มีปัญญา ไม่มีแสงสว่างอะไร มีแต่อวิชชา คือปราศจากความรู้ที่ถูกต้อง สิ่งที่เรียกว่ามารหรือสภาพที่จะทำให้ลายล้างผลาญ มันก็เกิดขึ้นที่นั่น มารมันเกิดที่นั่น. ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย กับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ; มันเป็นบ่วงมาร.

กิเลสคามคือมารที่อันตราย

นี่อย่าทำเล่นกับมาร มันผจญแม้แต่ผู้ที่กำลังจะเป็นพระพุทธเจ้า ท่านได้พยายามมา บำเพ็ญบารมีมา ยังจะเป็น

พระพุทธเจ้าอยู่หยกๆ คืบนี้แล้ว ตอนหัวค่ำยังมีมารมาผจญ, เรื่องโดยปุคคลาฐิฐฐานอย่างนี้ คุณก็ได้ยินได้ฟังอยู่แล้ว อ่านอยู่แล้วในพุทธประวัติ.

มารชนิดไหนมาผจญพระพุทธเจ้า? มันก็พวกกิเลสมาร แต่ขยายความออกไปยัง เทวปุตตมารดีกว่า เทวปุตตมารคือ กามคุณในอดีต. พระพุทธเจ้าท่านตรัสถึงมากที่สุด ในคำว่า กามคุณในอดีต กามคุณในอนาคตกามคุณในปัจจุบันพูดถึงน้อย, ระบุกามคุณในอดีต ว่าเป็นสิ่งที่มีปัญหามาก นำอันตรายมาก; นั่นแหละคือเทวปุตตมารที่มาผจญท่านในระยะที่จะตรัสรู้อยู่แล้ว. เทวะก็หมายความว่าทิพย์ คือกามารมณ์ที่เป็นทิพย์ ที่แสนจะ ประเสริฐวิเศษในทางกามารมณ์, ฉะนั้นในเทวโลกชั้นสูงสุด ที่ เรียกว่า *ปรนิมมิตวสวัตตี* คือยอดสุดของกามารมณ์. เทวโลก ประเภทกามาจารย์มีหลายชั้น มี ๖ ชั้น ชั้นสูงสุด ก็เรียกว่า *ปรนิมมิตวสวัตตี* กามารมณ์สูงสุดถึงขนาดว่า ไม่ต้องทำเอง; กามคุณในอดีตชนิดนี้ ยังมารบกวนพระพุทธเจ้าในขณะที่จะตรัสรู้ แล้วก็เลิกกัน คือตรัสรู้.

แต่พวกเราที่นี้ มันไม่ถึงขนาดนั้น มันแหงนไปยังกามคุณในอนาคต มันก็เป็นมาร, หรือปัจจุบันก็ยังลุ่มหลงอยู่ในกามารมณ์หรือกามคุณนั้น ยังไม่ผ่านไปเป็นอดีตที่ใหญ่หลวง,

มันขลุกอยู่กับเรื่องปัจจุบัน แล้วก็หวังอยู่ในอนาคต; นี่กำลังวิ่งเข้าไปหามาร ชะเง้อที่จะไปเป็นทาสของมาร. ระวังให้ดี ๆ จะฆ่ากิเลสमारสักที แล้วก็ไม่รู้จักตัวเอง ว่ากำลังสมัครจะเป็นทาสของกิเลสमार.

อาจจะกล่าวได้เลยว่า กิเลสภามนี้คลอดอกออกมาเป็นมารนานาชนิด เป็นลูกमारหลานमारอะไรต่างๆ. โดยธรรมชาติที่เป็นไปเอง เราก็มีกิเลสภามนี้เป็นปัญหาเฉพาะหน้า เพราะมันมีวัตถุกามเต็มไปหมด คอยเข้ามา ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง แล้วก็ยิ่งขึ้นไป ยิ่งขึ้นไป ยิ่งขึ้นไปในทางกิเลสภาม. จะรู้สึกตัวเมื่อไร ก็ไปดูเอาเอง แก่จะเข้าโลงอยู่แล้ว ก็ยังไม่รู้สึกก็มี อาจจะรู้สึกได้ตั้งแต่ยังหนุ่ม ๆ ก็มี เป็นพระอรหันต์ได้ตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี เขาก็ว่ามีในเรื่องราวในพระคัมภีร์.

ศาสตราที่จะฆ่ามารได้

ศาสตราที่จะฆ่ามารนี้ไม่มีอะไร นอกจากวิชา หรือ ปัญญา หรือญาณความรู้ที่ได้อบรมบ่มขึ้นมา มากขึ้น ๆ, มีปัญญา มีวิชา มีญาณแก่กล้ายิ่งขึ้น นี่เป็นธรรมศาสตราที่จะฆ่ามาร คือ มันไม่มีวิชาเกิดขึ้น หรือ เข้าผสมได้ ในขณะที่มีการสัมผัส

ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย นันแหละคือตัวญาณ ตัวปัญญา ตัววิชา เป็นศาสตรากำจัดมารเสียได้ ในขณะที่มันจะเกิด. นี้ถ้ามันเกิดแล้ว มันก็ต้องอันนี้อีกแหละ วิชา ปัญญา ญาณ ที่จะมาทำลายให้กระจายไปได้อีกทีหนึ่ง; ที่ดีที่สุดอย่าให้มันเกิดได้ ถ้าเกิดแล้วก็ละมันให้ได้.

นี่พูดโดยพื้นฐานทั่วไป สำหรับคนเราในโลกปัจจุบันนี้ มันเต็มไปด้วยบ่วงของมาร แล้วก็มีการรังควาญอยู่ด้วยอาการ ๑๖ อย่าง เหมือนที่กล่าวมาแล้ว อภิชฌาวิสมโลภะ โทสะ โภคะ เป็นต้น จนกระทั่งมทะและปมาทะ หยุ่มหยมไปหมด, ดูไม่ดีก็ไม่เห็น ถ้าดูให้ดีก็เห็นเป็นแน่. แล้วอุตสาห์ศึกษาอบรมธรรมะมา ก็เพื่อจะเป็นธรรมศาสตรา ฆ่ากิเลสमारเหล่านี้ แม้ในอันดับแรกๆ ของปุถุชนสามัญที่อยู่ในโลกนี้ ก็ต้องฆ่ามาร มิฉะนั้นแล้วก็จะตกนรกทั้งเป็น คือมันเป็นอบายจันมา.

เอาละ เวลาสำหรับบรรยายก็หมดแล้ว ขอยุติการบรรยายนี้ไว้เพียงเท่านี้ก่อน.

ธรรมศาสตร์ ในการฆ่ากิเลส مراتดับแรก

- มาร คือผู้ทำความดีให้ตาย ทำมนุษย์ให้ตายทางจิตใจ. มีอยู่ ๕ ชนิด คือ กิเลสมาร
ขันธมาร มัจจุมาร เทวปุตตมาร และอภิสังขารมาร.
- กิเลสมาร เป็นต้นตอของมารทั้งหมด.
- อวิชชา เป็นต้นตอของโลกะ โทสะ โมหะ ที่ให้เกิดอุปกิเลส ๑๖ อย่าง ซึ่งเป็นมาร
รบกวนความสงบของจิตใจ.
- อภิชฌาวิสมโลกะ ความโลภที่แกว่งไปมา, โทสะ ความคิดประทุษร้าย, โภคะ ความโกรธ,
อุปนาหะ ผูกโกรธ หงุดหงิดอยู่ด้วยความโกรธ, มกขะ ลบลูกคุณท่าน ไม่กตัญญู, ปลายะ
ดีเสมอ เพราะมีปมด้อย, อิสสา ริษยา ไม่อยากให้ใครได้ดี, มัจฉริยะ ตระหนี่หวงแหน,
มายา หลอกหลวง การกระทำกับใจไม่ตรงกัน, สาทายะ โอ้อวด ไม้, ถัมภะ หัวค้อ,
สารัมภะ บิดพลิ้วแก้ตัว, มานะ ถือตัวด้วยความยึดมั่น, อติมานะ ดูหมิ่นผู้อื่น, มทะ
มัวเมาทางจิตใจ, ปมาทะ ประมาท ทำให้สะเพร่าเลินเล่อ.
- ถ้าฆ่าอุปกิเลสเหล่านี้ได้ ก็จะสามารถฆ่า โลกะ โทสะ โมหะ กระทั่งอวิชชาได้.
- อวิชชา มี ๒ ความหมาย คือ ความไม่รู้ หรือรู้ผิด และสิ่งที่ยังรู้ไม่ได้.
- ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ คือสิ่งที่อยู่ข้างในตัว.
- รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ คือ สิ่งที่อยู่ข้างนอก.
- การกระทบกันของตากับรูป หูกับเสียง ฯลฯ ทำให้เกิดวิญญาณทางตา,
วิญญาณทางหู ฯลฯ ถ้าเกิดขึ้นด้วยความโง่หรืออวิชชา ก็จะเกิดคณหา.
- คณหา คือ ความอยากด้วยความโง่ ให้เกิดอุปทาน ความยึดมั่น, เกิดภพเกิดชาติ และ
ความทุกข์ในที่สุด.
- มารที่มาผจญพระพุทธเจ้าก่อนจะตรัสรู้ คือ เทวปุตตมาร ซึ่งก็คือกามคุณในอดีต.
- ปัญหาเฉพาะหน้าในขณะนี้ ก็คือกามคุณในปัจจุบันและในอนาคต.
- ความรู้ที่ป้องกันไม่ให้อวิชชาเข้ามา ในขณะที่มีการกระทบของตากับรูป ฯลฯ คือศาสตร์
ที่จะกำจัดมาร.